

О-92 *Стратегії охорони довкілля: реальні та ілюзорні цілі / В. І. Шанда, В. М. Петренко, О. І. Демченко, В. В. Булгаков // Охорона довкілля: екологічні, освітянські, медичні аспекти : матеріали III Всеукраїнської конференції: 8-9 грудня 1998 р., м.Кривий Ріг. – Кривий Ріг : КДПІ, 1998. – Ч. 1. – С. 1–3.*

Виділення та аналіз проблем і перспектив охорони довкілля є складним і невизначено об'ємним завданням багатьох наук. В теорії, методології та практиці охорони довкілля є багато неопрацьованих напрямів, накреслені деякі орієнтири та сформовані певні настанови, є нез'ясовані проблеми, глухі кути, в основному пов'язані з переоцінкою сучасних і осяжних технічних можливостей людини. Явні та приховані широкомасштабні негативні наслідки діяльності людини в довкіллі актуалізують в суспільній діяльності та психології невідкладність нейтралізації, компенсації різних порушень в неживій і живій природі, блокування їх розвитку, запобігання їм та на основі науково обґрунтованих, екологічно та економічно ефективних стратегій.

Стратегії охорони довкілля мають бути націлені на довгострокову діяльність людини, котра має забезпечити збереження неминущих цінностей живої та неживої природи, охорону, раціональне використання та помноження її ресурсів, які можуть бути по-різному використані в сучасний період, в осяжному чи віддаленому майбутньому. Компонентами таких стратегій є: загальна теорія, принципи та методи природоохоронної діяльності, програми різних просторо часових заходів її реалізації. Стратегія охорони довкілля як розгорнутий, певною мірою, план досягнень людиною тих чи інших цілей в охороні

довкілля направляє на певні, сучасно визначені орієнтири та цілі безпосередньо не може бути жорстко детермінованою, якщо врахувати рухомість ідеалів людини щодо стану та діяльності в довкіллі, минулих сучасних і перспективних потреб і можливостей людини. В основу стратегій охорони довкілля покладені:

1) визначення сучасного та прогнозованого на різні періоди стану всіх середовищ життя та біоти в конкретно визначених просторах, територіях, акваторіях або локусах регіону чи зони;

2) деталізовані оцінки стану довкілля;

3) формування підходів, принципів, цілей, завдань, програм, заходів стабілізації певних ландшафтів або їх ділянок;

4) встановлення шляхів використання та стимулювання відтворювальних сил природи і планів захисних, відновних, покращувальних заходів людини на основі історичного та порівняльного вивчення сучасних зональних або біосферних еталонів природи Землі.

Стратегія штучного відтворення частково чи значно порушених або зруйнованих природних ландшафтів, приведення їх у попередній природний стан є найбільш складною для теоретичного обґрунтування, практичних планування та реалізації, навіть при наявності достатніх вихідних якісних і кількісних описів, характеристик і засобів, в зв'язку з технічною та економічною недоцільністю та неможливістю відтворити використані невідновні ресурси, ліквідувати крупні природні геоморфологічні зміни або реалізовані гео-, гідро- та агротехнічні проекти, включаючи техно- та урбосистеми, котрі суттєво змінили та змінюють неживу та живу природу в глобально значущих масштабах. Незаперечна незворотність науково-технічного прогресу об'єктивно

виводить багато цілей охорони довкілля на рівень ілюзорних в сучасний період і в осяжному майбутньому. Реальні, екологічно необхідні завдання охорони довкілля економічно обмежені в багатьох країнах, але в суспільній свідомості все більше стверджується розуміння того, що стратегії охорони довкілля є стратегіями виживання людини, забезпечення її існування на планеті. З позицій широкого бачення стратегій охорони довкілля їх можна класифікувати таким чином за критеріями як:

А. спрямованість – 1 .охоронні, зберігаючі; 2. покращувальні, стимуляційні; 3. відновлювальні, реконструктивні; 4. перебудовчі, конструктивні; В. сутність – 1. адаптивні; 2. не адаптивні; С. провідні підходи: 1. техноцентризм; 2. егоцентризм; Д. обсяг – 1.локальні; 2.мало- 3. широкомасштабні; Е. зосередження зусиль: 1 .однокомпонентні; 2.мало-3 .багато компонентні.

Реалізація стратегій охорони довкілля відповідно до комбінацій їх класів і підкласів, часових масштабів і меж досягнення тих або інших результатів вимагає широкого екологічного мислення, формування альтернативних теорій, побудови та апробації різнотипних моделей. В усіх стратегіях провідною та сучасною метою є збереження генофонду біосфери у вигляді її видової різноманітності з організмами, носіями унікальних генів. Ця мета забезпечується охороною живої природи, рідкісних і зникаючих видів, створенням різнотипних генобанків, біотехнологійним консервуванням статевих клітин, культивуванням клітин і тканин, пошуками можливостей штучного часткового відтворення генетичної інформації зниклих видів або і їх самих.

